

Tálas Barna

Válságkezelés kínai módra

A 2008 őszén az amerikai jelzáloghitel-piac összeomlása nyomán ki-robbant nemzetközi pénzügyi válság és az ezt követő gazdasági recesszió Kínát is váratlanul érte, noha bizonyos előjelei már az év elejétől kezdve érzékelhetővé váltak. A kínai kormány 2008 novemberében hozta meg az első nagyobb szabású intézkedéseit a gazdaság, s ezen belül elsősorban a belső fogyasztás élénkítésére, továbbá olyan gazdaságpolitikai intézkedéseket irányozott elő, amelyek révén megakadályozhatja a gazdaság és az export növekedési ütemének várható csökkenését, s azt, hogy a kialakuló foglalkoztatási és megélhetési nehézségek elviselhetetlen társadalmi feszültséggé váljanak. Jelen írás – amelynek bővebb, eredeti változata a Miniszterelnöki Hivatal és a Magyar Tudományos Akadémia stratégiai kutatások projektjének keretében készült – fő célja a kínai kormány válságkezelő stratégiájának bemutatása. A 2008 novembere óta eltelt idő rövidsége miatt a válságkezelő intézkedések hatásának felmérésére a szerző csak korlátozott mértékben vállalkozhatott.

Milyen állapotban érte Kínát a válság?

A 2008-at megelőző négy évben a kínai gazdaság a korábbi éveknél és évtizedeknél lényegesen egyenletesebben és dinamikusabban fejlődött. A GDP évi növekedési üteme mindvégig két számjegyű volt, miközben a 2003. évi 10-ről 2007-re 13%-ra emelkedett. 2007-től kezdve azonban a gazdaság már ismét a „túlfűtöttség” jeleit mutatta, ami elsősorban az állóalap-növelő beruházások évi összegének a GDP évi összegéhez viszonyított 55%-os arányában, továbbá a külkereskedelmi forgalom 260 milliárd dollárt meghaladó, rekordmagasságú exporttöbbletében nyilvánult meg. A fogyasztásnak az előbbi két tényező miatt bekövetkezett szűkülése megbontotta a belső piac egyensúlyát is. Ez egyes fo-

gyasztási javaknál a kínálatot meghaladó kereslethez, ellátási nehézségekhez, s vég-eredményben az infláció korábbi éveknél nagyobb emelkedéséhez vezetett. Az ipari termelés és az áruszállítás gyors növekedése miatt egyre gyakrabban léptek fel zavarok az energia-, a nyersanyag- és üzemanyag-ellátás terén, a mezőgazdaság fejlesztésének elhanyagolása miatt pedig egyes területeken a lakosság élelmiszer-ellátásában is nehézségek mutatkoztak.

Ezek ellensúlyozására Kína számottevően növelte nyersanyag-, alapanyag-, nyersolaj- és élelmiszerimportját, ami viszont e termékek világpiaci árának további emelkedését vonta maga után. Az importnövelést annál is inkább megtehetette, mivel az ország devizatartalékai 2006 végén meghaladták az 1000 milliárd dollárt, sőt ez az összeg – az említett termékek import-

jának jelentős növekedése ellenére – 2007 végén már 1500 milliárd dollár fölé emelkedett. 2007-ben Kína pénzügyi helyzete más mutatók tekintetében is minden korábbiánál kedvezőbb képet mutatott. Az államháztartási mérleg – évtizedek óta először – némi többletet, az adott év GDP-összegéhez viszonyítva 0,7%-os aktívumot mutatott. Az ország fizetési mérlege még ennél is kedvezőbbnek volt mondható. A külső adósságnak a GDP évi összegéhez viszonyított aránya 11,5, az adott év devizabevételeihez viszonyított aránya pedig 27,8%. Ennek következtében az évben esedékes törlesztések összegének az évi devizabevételek összegéhez viszonyított aránya, az úgynevezett adósságszolgálati ráta mindössze 2%-ot tett ki. Kína 2007 végén a legtöbb nemzetközi hitelképességet minősítő intézménynél már a legjobb (AA vagy A1) kategóriában szerepelt.

A fent jellemzett – zömmel pozitív – jelenségek és mutatók ellenére a kínai nemzetgazdaság egészében véve 2007-ben is súlyos szerkezeti aránytalanságokkal és fejlődési nehézségekkel küzdött. Ezek a megelőző évtizedekben halmozódtak fel, s kiküszöbölésük csak az addigi fejlődési modell és gazdaságfejlesztési stratégia gyökeres átalakításával érhető el.

A szerkezeti aránytalanságok között első helyen a gazdaság duális szerkezete említendő, ami szinte valamennyi feltörekvő és modernizálódó országra jellemző. Kínában a gazdaság korszerűen felszerelt, és ezért nem nagy számú, elsősorban kvalifikált munkaerőt igénylő, magas hatékonyságú modern szektora mellett továbbra is széles körben megtalálható a hagyományos technikával felszerelt és ezért rendkívül anyag-, energia- és munkaigényes, alacsony hatékonyságú tradicionális szektor is.

A második helyen a mezőgazdaság elmaradottságát kell említenünk, ami egyér-

telműen a korábbi évtizedekben folytatott és túlhalt „szocialista iparosítás” maradványoként is megnevezhető. Az utóbbi egymásfél évtizedben már ez irányban hatott az 1980-as évek első felében bevezetett „családokra lebontott és termeléshez kapcsolódó szerződéses felelősségi rendszer” fennmaradása is, mivel a falvak túlnyomó részében konzerválta a mezőgazdasági termelés kisüzemi formáját és módszereit.

Harmadikként az egyes országrészek, s ezeken belül is különösen a városok és a falvak fejlettségi szintkülönbségeit említhetjük. Ezek részben a gazdaságföldrajzi adottságok, részben pedig az eddigi gazdaságfejlesztési stratégia következményei. A fejlettségi szintkülönbségek legkivívóbban a társadalom különböző rétegeinek – kifejezetten növekvő tendenciát mutató – jövedelemkülönbségeiben mutatkoznak meg.

A fejlődési nehézségek és anomáliák közül két, a fenntartható fejlődést leginkább akadályozó tényezőt kell megemlítenünk. Az egyik a gazdasági növekedés eddigi, alapvetően extenzív módja, aminek következtében az évi 10% feletti, kiemelkedően magas növekedési ütemet túlzottan nagy élő- és holtmunka-ráfordításokkal, a megtakarítási és beruházási ráta állandó emelésével, pazarló anyag- és energiafelhasználással érték el, miközben az ország egyes területein a természeti környezet egyre nagyobb mértékű károkat szenvedett. A másik az exportvezérelt fejlesztési politika egyoldalú és túlzott hangsúlyozása, ami még inkább kiélezte az említett elmentmondásokat és jövedelmi különbségeket. Az egyes tengerparti tartományokban és városokban exportra termelő enklávék alakultak ki, amelyek egyfelől a hatalmas tömegű vidéki munkaerő (az úgynevezett migráns munkások) meglehetősen rendezetlen, esetenként csak alkalmi vagy sze-

zonális jellegű átcsoportosítását igényelték, másfelől pedig az ország külkereskedelmi mérlegében ésszerűtlen méretű és a legtöbb partnerország által is kifogásolt aktívumhoz vezettek.

Mindezek figyelembevételével a kínai vezetés 2007 októberében – a Kínai Kommunista Párt XVII. országos kongresszusán – a nemzetgazdaság stabil és gyors gazdasági növekedésének követelményét fenntartva, egy szakmailag megalapozott, kiegyensúlyozott, fenntartható gazdasági fejlődést, valamint egy demokratikus, egészséges és kulturált viszonyok között, viszonylagos jólétben élő kínai társadalom fokozatos kiépítését jelölte meg az elkövetkező évek és évtizedek alapvető céljával. Ez az eddig követett stratégiában nem csupán hangsúlyeltolódást, hanem gyökeres fordulatot, irányváltást jelent.

A szerkezeti aránytalanságok kiküszöbölése érdekében elsőként egy nagyobb szabású vidékfejlesztési programot dolgoztak ki, amelynek alapvető célja a városok és a falvak munka- és életkörülményeiben fennálló különbségek fokozatos csökkentése, a falusi lakosság egyre nagyobb részének a mezőgazdaságon kívüli termelő és szolgáltató ágazatokban való foglalkoztatása, a mezőgazdaságban pedig az optimális méretű és nagyobb hatékonyságú termelő és feldolgozó, szakosított gazdaságok fokozatos kiépítése lett. Ebben kiemelkedő szerepet szánnak a mezővárosok és járási központok korszerűsítésének, egészségügyi, kereskedelmi, kulturális, jóléti és oktatási intézményekkel való ellátásának, s ezzel egyidejűleg a társadalombiztosítás különböző formáinak a vidéki lakosság valamennyi rétegére történő fokozatos kiterjesztésének. Ezzel párhuzamosan a beruházási politikában tudatosan törekednek a középső és nyugati országárszakrészeknek a keletinél gyorsabb fej-

lesztésére, az ottani természeti erőforrások fokozottabb és hatékonyabb kiaknázására.

Az új gazdaság- és társadalomfejlesztési stratégiában kiemelt cél a gazdasági fejlődés eddigi módjának vagy modelljének fokozatos átalakítása. Ez a növekedés extenzív módszereiről az intenzívre, a mennyiségi szemléletről a minőségire való áttérést jelenti. Kulcsfontosságúnak tartják a munkaerő, s általában az emberi tényező minőségének a javítását is az oktatási intézmények és a posztgraduális képzés fejlesztése, az élethossziglan tartó tanulás szervezeti és tárgyi feltételeinek fokozatos megteremtése révén. Egy-két évtizeden belül el kívánják érni, hogy Kínában létrejöjjenek a tudásalapú gazdaság és a korszerű informatikai társadalom kezdeti alapjai. Emellett a jövőben a gazdaságos exportra való termelés mellett a gazdasági növekedésben az eddiginél lényegesen nagyobb szerepet kívánnak adni a belső fogyasztás növekvő igényeinek kielégítését szolgáló termelésnek. Hangsúlyos eleme az új stratégiának a környezetvédelem követelményeinek előtérbe helyezése is, mindenekelőtt a lakosság egészségének megőrzése és a súlyos természeti katasztrófák megelőzése érdekében.

A kínai kormány számára még hosszú időn át az egyik legnehezebb kérdés a gazdasági növekedés optimális ütemének megtalálása lesz. A magas növekedési ütem fenntartása ugyanis elsősorban a nyomasztó munkaerő-túlkínálatnak a következménye, mivel ebben a „sajátosan kínai szocializmust építő” országban alapvető társadalompolitikai követelmény, hogy lehetőleg minél több munkaképes embernek biztosítsanak munkával megszerezhető jövedelmet a megélhetéshez, akkor is, ha az általuk végzett munka nemzetgazdasági szempontból igen alacsony hatékonyságú. Ez viszont egyértelműen olyan, az új

stratégia céljaival ellentétes irányban ható tényező, mellyel a mindenkori kínai vezetésnek még hosszú ideig számolnia kell.

A 2008. évi nemzetgazdaság- és társadalomfejlesztési tervet már az új stratégia szellemében dolgozták ki. A GDP évi növekedési ütemét – az előző évekhez hasonlóan – 8%-ban jelölték meg, de a gazdasági vezetés meg volt győződve arról, hogy a teljesítés ezúttal is 2-3 százalékponttal magasabb lesz. Kínai közgazdászok számításai szerint ugyanis az évi 8%-os növekedési ütem az a minimum, amivel – a népesség természetes szaporulatának hat ezrelékre történt leszorítása mellett – az ország foglalkoztatási problémái még kezelhetők. 2008-ra például a kormány tervében – 10 millió új városi munkahely létesítése mellett – 8 millió új vidéki munkahely biztosítása is szerepelt a mezőgazdasági termelésben feleslegessé vált parasztok számára. A városi munkanélkülieknek a városi foglalkoztatottak százalékában kifejezett rátáját 4,5% körülre tervezték. A fogyasztói árak emelkedését – a 2007 ősztől tapasztalható növekvő tendencia figyelembevételével – 2008-ra 4,8%-ra irányozták elő. A korábbi évektől eltérően a 2008. évi nemzetgazdaság- és társadalomfejlesztési terv nem tartalmazott sem az állóalap-növelő beruházások, sem a kiskereskedelmi eladások, sem pedig az export és import növekedésére vonatkozóan számszerű előirányzatokat.

Ilyenformán 2008 az új stratégiai irányváltás első, indulóévének ígérkezett Kínában. Az év folyamán azonban olyan váratlan események történtek részben Kínán belül, részben pedig a világgazdaságban, amelyek rendkívüli intézkedések meghozatalára és az eredeti célkitűzések némi módosítására kényszerítették a kínai vezetést.

2008 elején pusztító hó- és jégvihar söpört végig több dél-kínai tartományon,

amely napokra megbénította a közlekedést, megszakította az áramellátást, a déligyümölcs- és teaültetvények ezreit tette tönkre, s mintegy 20 milliárd dollárt kivevő kárt okozott. Ennek többszörösére tehető a május 12-én, a Szecsuan (Sichuan) tartomány délnyugati részén fekvő Wenchuan (Wenchuan) körzetében bekövetkezett – és súlyos emberáldozatokkal is járó – tragikus földrengés által okozott kár. Ugyanakkor a 2008-as év világraszóló sikereket is hozott Kína számára, mindenekelőtt a nyári olimpiai játékok megrendezésével. Világszerte több milliárd ember győződhetett meg a kínai gazdaság és a kínai emberek fantasztikus teljesítőképességéről, főleg ami az építőipart, a szervezést, a sportolók és a kiszolgáló személyzet felkészültségét, valamint a közönség fegyelmességét illeti.

A kínai kormány válságkezelő intézkedései

A kínai kormány az elsők között reagált a 2008. szeptember közepén elindult és néhány hét alatt a fejlett tőkés világ valamennyi jelentősebb bankjára futótűzként áterjedt pénzügyi válságra. A jegybank szerepét betöltő Kínai Népi Bank (People's Bank of China) október folyamán kétszer is csökkentette az irányadó betéti és hitelkamatot, egyszer pedig a bankok kötelező tartalékképzési rátáját. November 9-én az Államtanács bejelentette, hogy az elkövetkező két évben Kína tíz nagy lépést tesz a hazai fogyasztás és a gazdasági növekedés élénkítése érdekében, ami fordulatot fog eredményezni az „aktív” költségvetési és a „méréskelten enyhe” monetáris politika irányába. Egyidejűleg bejelentették azt is, hogy a kormány e lépések megtételéhez két évre összesen 4000 milliárd jüant,

azaz hivatalos árfolyamon számítva 584,8 milliárd dollárt kitevő pénzügyi alapot, elkülönített költségkeretet fog biztosítani a 2009. és 2010. évi állami költségvetésből.

A kínai kormány tíz pontban határozta meg a hazai fogyasztás és a gazdasági növekedés élénkítéséhez szükséges lépéseket.

1. *Lakásépítés:* Megfizethetőbb és alacsonyabb bérleti díjú lakások építésével fel kell gyorsítani a nyomornegyedek felszámolását. A falusi házak újjáépítésére indított program kiterjesztése mellett a nomád életmódot folytatókat letelepedésre kell biztatni.

2. *Vidéki infrastruktúra:* Építését fel kell gyorsítani. Az utak és a villamosenergia-hálózat bővítése, valamint a metángáz használatának népszerűsítése mellett legfontosabb lépés a biztonságos ivóvíz szavatolása. E téren a tervek között szerepel a nagy észak-déli csatorna építésének felgyorsítása, amely a Jangce (Changjiang) folyó vizét szállítaná a vízhiánnyal küszködő észak-kínai területekre. A kockázatos víztárolókat meg kell erősíteni. Az öntözött területek nagy részén növelni kell a víz hatékonyabb felhasználását. Gyorsítani kell a szegénység felszámolását.

3. *Szállítás:* Fel kell gyorsítani szállítási hálózat kiterjesztését. Kényelmesebb és gyorsabb személyszállítást lehetővé tévő vasútvonalak létrehozását, a szénszállító útvonalak fejlesztését, a vasúti törzsvonalak bővítését, valamint a nyugati területeken újabb repülőterek építését tűzték ki célul.

4. *Egészségügy és oktatás:* Az egészségügyi és kórházi ellátórendszer megerősítése az egészségügy alapjainak javításával. A kulturális és az oktatás élénkítése, illetve középfokú oktatási intézmények építése az ország nyugati és középső területein. Több speciális oktatási és kulturális intézmény létesítésére van szükség.

5. *Környezetvédelem:* A szennyvíz- és hulladékkezelő létesítmények építésének felgyorsítása, a vízszennyezés visszaszorítása a kulcsfontosságú területeken. Az erdőtelepítési, illetve fásítási programok segítése, valamint az energiakonzervációs és a szennyezés visszaszorítását célzó tervek támogatása.

6. *Ipar:* Az innováció és az ipar szerkezeti átalakításának ösztönzése, a csúcstechnológiai és szolgáltató iparágak fejlesztésének támogatása.

7. *Természeti csapások utáni újjáépítés:* A május 12-i szecsuan (Sichuan) földrengés sújtotta területek újjáépítésének felgyorsítása.

8. *Jövedelmek:* Az átlagjövedelmek emelése városban és falun. A kormány a jövő évtől emelni akarja a gabona minimális felvásárlási árát és a mezőgazdasági területeknek nyújtott támogatásokat. Az alacsony jövedelemmel rendelkező városi lakosok további támogatásra számíthatnak. Emellett szintén jövőre várható a vállalati dolgozók nyugdíjalapjainak, illetve a speciális ellátásra szorulóknak járadékának az emelése.

9. *Közterhek:* Az általános forgalmi adóra vonatkozó szabályokkal kapcsolatos reformokat minden iparágra kiterjesztik, ettől a vállalati adóterhek 120 milliárd jüannal (17,5 milliárd dollár) csökkennek, miközben külön támogatják a technológiai fejlesztéseket.

10. *Pénzügy:* A gazdasági fejlődés fenntartása érdekében elengedhetetlen a pénzügyi támogatások növelése, a kölcsönzés korlátozására életbe léptetett hitelkvóták eltörlése, a kiemelt projekteknek, a vidéki térségeknek, kisvállalatoknak nyújtott, valamint a műszaki újításokra és az ipari racionalizációra fordítható bankhiteltek megfelelő növelése.

A kínai Államtanács az e fejlesztések hatására megvalósuló infrastrukturális beru-

házásoktól a cement-, vas- és acélipar fel-
lendülését is várja. A jelzáloghitelezők és
kereskedelmi bankok a hitelkvóták eltörlé-
séből juthatnak nyereséghez, miközben a
kis- és közepes vállalatok a szabályozók
számukra kedvező módosításából profitál-
hatnak.

A 2009. évi nemzetgazdaság- és társa-
dalomfejlesztési tervet a kínai Államtanács
már a 2008 utolsó negyedévi fejlemények
és a fenti keresletélénkítő és növekedést
elősegítő intézkedéssorozat figyelembe-
vételével állította össze és terjesztette a XI.
Országos Népi Gyűlés 2009. március 5-én
összehívott 2. ülésére. [1] Ebből kö-
vetkezően nem csupán a soron következő
feladatokat tartalmazza, hanem magában
foglalja a kormány válságkezelő stratégiá-
jának és gyakorlati lépéseinek leglényege-
sebb elemeit is.

A 11. ötéves nemzetgazdaság- és társa-
dalomfejlesztési terv keretén belül a 2009.
évre az alábbi fő feladatok végrehajtását
tűzték ki célul:

- A stabilan és elfogadhatóan gyors
gazdasági növekedés fenntartása a GDP-
növekedés 8% körüli üteme mellett.

- A gazdasági szerkezet további javítása.

- A nép jólétének biztosítása. 9 millió új
városi munkahelyet kell teremteni, a re-
gisztrált városi munkanélküliek rátáját pe-
dig 4,6% alatt tartani. A falusi lakosság
egy főre eső jövedelme és a városi népe-
ség elkölthető jövedelme egyaránt 6%-kal
nő. A népesség természetes szaporodási
rátája 7 ezrelék alatt maradjon.

- A fogyasztói árak növekedését stabi-
lan 4% körül kell tartani.

- Folytatni kell a fizetési mérleg javítását.
Az export és az import volumene egyaránt
8%-kal nő.

Ezt követően a terv sorra veszi azokat a
tennivalókat és konkrét intézkedéseket,
amelyeket az elkövetkező egy évben a kor-

mánynak végre kell hajtania. Ezek ismerte-
tésénél – az eredeti szöveghez igazodva –
megőriztük a mondatok állítmányának kije-
lentő mód jövő idejű és többes szám első
személyű igealakját, amelyet a szöveg
megfogalmazói időnként még a „yao”
(„akar”) segédigével is igyekeztek nyoma-
tékosítani és ily módon parancsoló jellegű-
vé tenni. A szerzők ezzel nyilván a kormány
elkötelezettségét kívánták hangsúlyozni.

*1. Aktívabb fiskális politikát és kellően la-
zább monetáris politikát fogunk alkalmaz-
ni, s tovább javítjuk a makroszintű ellenőr-
zést.* Ennek során nőni fog a központi költ-
ségvetés hiánya, és nagyobb volumenű
kincstárjegy kerül kibocsátásra. (A köz-
ponti költségvetés tervezett hiánya 750
milliárd jüan, azaz 570 milliárd jüannel
több, mint az előző évben.) Az adóterhek
csökkenni fognak mind az üzleti szférá-
ban, mind pedig az egyes személyeknél.
A pénz- és hitelellátás kellő mértékben fog
emelkedni. A kínai nemzeti valuta (RMB)
átváltási árfolyama alapján véve stabil
marad. A széles értelemben vett pénzellá-
tás 2009-ben 17%-kal bővül. A kormány
beruházásai nőni fognak. A központi kor-
mány 1180 milliárd jüan összegű beruhá-
zást tervez 2008. IV. negyedéve és 2010
vége között, azokon a beruházásokon túl-
menően, amelyek abból a – már említett –
mintegy 4000 milliárd jüant kitevő pénz-
alapból kerülnek finanszírozásra, ami helyi
kormányzati és nem kormányzati források-
ból származik. Ezenkívül a központi költség-
vetés 2009-ben további 908 milliárd jüant
folyósít közcélú beruházásokra a múlt évi
földrengés sújtotta területeknek az eddig
nyújtott támogatáson felül. A helyi kormányok
kiadásainak és beruházásainak a nö-
veléséhez a KNK pénzügyminisztériuma
ebben az évben 200 milliárd jüan ösz-
szegben fog kincstárjegyet kibocsátani.
2009-ben az állóalap-növelő beruházások

évi összege országos méretekben 20%-kal fog nőni.

Keményen fogunk dolgozni a fogyasztás, s különösen a fogyasztói kereslet kiterjesztésén. Mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy növeljük a személyi jövedelmeket és ösztönözzük a fogyasztást. A fogyasztás új területeit kell kibontakoztatni és fejleszteni. Javítani kell a fogyasztási miliőt és a fogyasztással kapcsolatos politikát. Fokozni kell a fogyasztók elvárásait és igényeit, s növelni kell hajlandóságukat a pénzköltésre. Hatályon kívül kell helyezni a fogyasztáskorlátozó intézkedéseket és politikát. A fogyasztási javak kiskereskedelmi forgalma 2009-ben 14%-kal nő.

2. Meg fogjuk szilárdítani és tovább fogjuk fejleszteni a mezőgazdaságban és a falusi területeken elért eredményeinket. Növelni fogjuk a beruházásokat és a támogatások összegét. Ebben az évben a központi kormány összesen 716,1 milliárd jüant fog fordítani a mezőgazdaság, a falusi területek és a gazdálkodók támogatására, 210,6 milliárddal többet, mint az előző évben. Fenntartjuk és növeljük a gabonatermelést, valamint a többi mezőgazdasági termék termelését. A gabonatermelés kapacitását 50 millió tonnával kívánjuk növelni, s fejleszteni fogjuk a kereskedelmi célú gabonatermesztés nemzeti bázisterületeit. 2009-ben az ország gabonatermesztését stabilan az 500 millió tonnás szinten törekszünk tartani. Növelni fogjuk a falusi jövedelmeket, a mezőgazdasági termékek árait pedig stabilizáljuk. 2009-ben a búza minimális felvásárlási árát 0,22 jüannal, a rizsét pedig 0,26 jüannal emeljük. Elmélyítjük a falusi reformot.

3. Fel fogjuk gyorsítani a független innovációt és az ipar színvonalának emelését, és tovább erősítjük a gazdaság kompetitív előnyeit. A kulcsiparágak fejlesztésére és a vállalatok műszaki felújítására külön terv

készül. Bővíteni fogjuk az ország képességét a független innovációra. A kutatásra és fejlesztésre fordított kormányzati kiadások 2009-ben el fogják érni a GDP teljes összegének 1,58%-át. Emellett 20 milliárd jüant folyósítunk a vállalatok műszaki és technológiai átalakításának előmozdítására is. Fel fogjuk gyorsítani a high-tech iparágak (pl. informatika, a biotechnológia, az új anyagok és új energiaforrások előállítás, a polgári repülés és a polgári célú űrkutatás) és a high-tech berendezésgyártás (pl. gyorsvasutak, nukleáris és szélerőművi berendezések, repülőgépek gyártása) fejlesztését. Elő kívánjuk segíteni a szolgáltató szektor reformját és fejlesztését. Támogatni fogjuk a vállalatok átszervezését, valamint a kis- és közepes méretű vállalatok fejlesztését. Keményen dolgozunk majd a szállítás szűk keresztmetszeteinek megoldásán, folytatjuk az energiaszerkezet javítását.

4. Elő fogjuk segíteni az egyes országrészek és régiók kiegyensúlyozott gazdasági fejlődését, csökkentjük a közöttük lévő fejlődési szakadékot, s javítjuk a termelőerők területi elosztását. Folytatni fogjuk a nyugati ország rész nagyszabású fejlesztésére irányuló stratégia alkalmazását, különösen, ami Csungcsing (Chongqing) tartományi jogú várost, Tibet, Ninghszia (Ningxia), Hszincsiang (Xinjiang) nemzetiségi autonóm területeit, valamint a tibeti etnikum által lakott egyéb tartományokat illeti, beleértve a gyéren lakott Csinghaj (Qinghai) tartományt is. Északkelet-Kínában és más régi ipari bázisterületeken bátorítani fogjuk a reformok elmélyítését és a gazdaság nyitottabbá tételét. A középső régióban erősebben fogjuk támogatni az ipari szerkezet javítását és az olyan beruházásokat, amelyek az energiaforrások, a gabona- és nyersanyagtermelő bázisok jobb kihasználását, továbbá a modern berendezések

gyártásának és az integrált szállítási gócpontok kiépítésének a felgyorsítását segítik elő. A keleti országrészben bátorítani fogjuk a gazdasági átalakulásnak, az ipari színvonal emelésének és az intézményes megújulásnak a felgyorsítását. E régióban a korszerű szolgáltatások, a fejlett berendezésgyártás, a „new-tech” és „high-tech” iparágak fejlesztése részesül előnyben. Nagyobb támogatást fogunk nyújtani a régi forradalmi területek, az etnikai kisebbségi területek, a határvidékek és a szegény területek fejlesztéséhez, hogy az ott élő emberek is részesülhessenek a reform és a fejlődés eredményeiből.

5. Rendíthetetlenül kitartunk a reform elmélyítése és a nyitás kiterjesztése, valamint a tudományos fejlődéshez vezető rendszerek és mechanizmusok javítása mellett. Az árképzési rendszer reformja biztos léptekkel halad előre. A beruházási rendszer reformja tovább mélyül. A költségvetési és adórendszer reformja intenzívebb lesz. A pénzügyi rendszer is biztosan halad előre. Folytatni fogjuk a gyógyszer- és egészségügyi ellátás rendszerének reformját.

Mindent meg fogunk tenni a külpiacokra orientált gazdaság stabil fejlődésének elősegítése érdekében. Keményen fogunk dolgozni a stabil exportnövekedés fenntartásán, a minőségben és a hatékonyságban való versenyzés, valamint az exportpiacok diverzifikálása által. A külföldi tőkét aktívan és hatékonyan kívánjuk felhasználni. Ennek érdekében tovább javítjuk a befektetési környezetet, a külföldi alapokat innovatív módon törekszünk felhasználni, a high-tech iparágak, az energiatárolás, a környezetvédelem és a korszerű szolgáltatások felé terelve őket. A középső és a nyugati országrészt atraktívabbá akarjuk tenni a külföldi befektetők számára, az alacsonyabb költségekből és a gazdagabb

erőforrásokból származó előnyök teljesebb kibontakoztatásával. Szigorúan korlátozni fogjuk a külföldi befektetéseket az energiapiazarló és az erősen környezet-szennyező iparágakba. A külföldi hitelek menedzselését javítani fogjuk. 2009-ben előreláthatólag 25,8 milliárd dollár hitelt és 92,4 milliárd dollár közvetlen külföldi befektetést (FDI) fogunk igénybe venni. Erősítjük a Kína külföldi befektetéseit tervező és irányító politikát, s bátorítjuk a kínai vállalatokat, hogy bővítsék a befektetést és az együttműködést külföldön. A globális pénzügyi válság kedvezőtlen hatásai ellenére Kína 2009-ben 13,9%-kal fogja növelni külföldi befektetéseit.

6. Minden erőfeszítést meg fogunk tenni, hogy takarékoskodjunk az energiával, csökkentjük a szennyezést és lényeges előrehaladást érjünk el egy erőforrásokkal takarékoskodó és környezetbarát társadalom kiépítésében. 2009-ben a városi szennyvíz 69%-a tisztításra, a városi háztartásokban keletkező szemét 67%-a pedig biztonságos feldolgozásra kerül. Fokozzuk az erőfeszítéseket az elavult termelőberendezésekkel működő üzemek bezárására, a különféle hulladékanyagok újrafelhasználása terén, s energikusan dolgozunk a körforgásos gazdaság (*circular economy*) kifejlesztéséért. Javítani fogjuk a törvényeket, az előírásokat és a politikát az energiatakarékosság növelése és a környezetszennyezés csökkentése érdekében. Teljes mértékben meg fogjuk valósítani a kínai nemzeti klímaváltozási programot.

7. Fokozni fogjuk az erőfeszítéseket a nép életkörülményeinek javítása és az érdekeiket érintő érzékeny és kényes kérdések megoldása érdekében. Erőteljesebb és rugalmasabb politikát fogunk folytatni a foglalkoztatási problémák területenként és rétegenként differenciált kezelése terén. Fel fogjuk gyorsítani a szociális háló kiépí-

tését és javítását a falusi és városi lakosság számára. Az öregségnyugdíj-alapellátásban részesülő városi lakosok száma 2009-ben várhatóan 4,2%-kal nő. Felgyorsítjuk annak a programnak a megvalósítását, amely az alacsony és szerény jövedelmű városi és falusi családokat önálló lakáshoz kívánja juttatni. Erre a célra a központi kormány 2009-ben 43 milliárd jüant fog folyósítani. A városokban és az ipari körzetekben erőteljesen fejlesztjük a viszonylag olcsó bérlakások építését. Szigorítjuk a jövedelemelosztás szabályozását. Kiigazítjuk és normalizáljuk a piaci rendet. Mindent megteszünk azért, hogy megőrizzük a társadalmi stabilitást. Folytatni fogjuk a szegénység csökkentésére irányuló munkát. A korábbi 785 jüan (115 dollár) egy főre eső jövedelemnél meghúzott szegénységi küszöb 1067 jüanra (156 dollárra) történt emelése nyomán ma már az alacsony jövedelmű falusi családok teljes egészét lefedi a szegényeket támogató politika.

8. Erősíteni fogjuk a szociális programok fejlesztését, s a gazdasági és társadalmi fejlődés jobb egyensúlyára törekszünk. Az oktatást továbbra is első számú prioritásként kezeljük. 2009 elejétől az oktatás teljesen ingyenes lesz a szegény falusi családokból származó középiskolai tanulók számára, a mezőgazdasággal kapcsolatos programok keretében folyó oktatást illetően pedig valamennyi tanuló számára. A középiskolák tekintetében a beiskolázási ráta várhatóan eléri a 77%-ot. 2009-ben 6,3 millió hallgatót vesznek fel a különböző felsőfokú oktatási intézményekbe, a posztgraduális képzésben részt vevők száma pedig 475 ezerrel nő. Erősíteni fogjuk a közegészségügyi és egészség gondozási szolgáltatásokat. Erőteljesen fejlesztjük a kultúrát, a rádiót, a televíziót, a filmgyártást, a sajtót és a könyvkiadást, valamint a sportot és a turizmust.

9. Hatékonyan véghezvisszük a földrendezés utáni helyreállítási és újjáépítési munkát, és szilárd alapot teremtünk a természeti csapás áldozatai számára a békében és elégedettségben való éléshez és munkához.

10. Végezetül a terv a szárazföld és a hongkongi, illetve makaói speciális közigazgatási terület közötti csere és együttműködés növelésének folytatására tesz ígéretet, felsorolva annak valamennyi területét. Külön kiemeli a kínai nemzeti valutában történő közvetlen elszámolás fontosságát, mint a globális pénzügyi válság hatásai kivédésének és a gazdasági fejlődés elősegítésének hatékony eszközét. Hangsúlyozza a kormány szilárd elkötelezettségét a Tajvannal való együttműködés erősítése mellett is, amit a dokumentum a tajvani szoroson átívelő kapcsolatok javításának „történelmi lehetőségeként” aposztrofál. Ennek kapcsán külön kiemelik a szoros nyugati oldalán lévő Fucsien (Fujian) tartomány és más olyan területek gazdasági és társadalmi fejlődésének fontosságát, ahol a tajvani befektetések koncentrálnak.

A válságkezelő intézkedések hatásának első jelei

A kínai kormány eddigi válságkezelő intézkedéseinek pozitív hatása ez év márciusától kezdett érzékelhetővé válni. Erről elsőként Ven Csia-pao (Wen Jiabao) miniszterelnök számolt be 2009. április 12-én egy hongkongi és makaói újságírók számára adott interjúban. A gazdaság első negyedévi teljesítményében mutatkozó, s a vártnál pozitívabb változások lényegét a miniszterelnök az alábbi négy pontban foglalta össze:

1. A hazai kereslet egy fenntartható bázison emelkedett. Mialatt az állóalap-növelő beruházások gyorsan növekedtek, a fogyasztói szükségletek is stabilan és vi-

szonylag gyorsan nőttek. Bár lassabban, mint az előző év azonos időszakában, ebben a három hónapban az import és az export is hónapról hónapra emelkedett. Mindez arra mutat, hogy Kínában bizonyos szektorok és vállalatok a fokozatos helyreállítás folyamatában vannak.

2. A kijelölt méreteken felüli iparvállalatoknál hónapról hónapra növekedést regisztráltak, mégpedig éves összehasonlításban januárban és februárban egyaránt 3,8-3,8 százalékot, márciusban viszont már 8,3 százalékot.

3. A feldolgozóipar vásárlásbonyolítási indexe és vállalkozói bizalmi indexe egyaránt növekedett, ami arra mutat, hogy a kínai gazdaság bizonyos területeken megkezdte a stabilizálódást és a helyreállást.

4. Az első három hónapban a piaci bizalom erősödött és a gazdaság aktívabbá vált, ami az értékpapírpiacon és az ingatlanpiac volumenének növekedésében egyaránt megmutatkozott.

„A gazdasági területeken elért pozitív teljesítmények azt sugallják, hogy a kínai központi kormány által alkalmazott politika kellő időben és helyes irányban történt, s eredményekhez vezetett” – állapította meg a miniszterelnök. [2]

Ugyanakkor arra is rámutatott, hogy „látunk kell, a kínai gazdaságnak továbbra is komoly nehézségekkel kell szembenéznie, amelyek a külső kereslet szűküléséből és az export viszonylag éles visszaeséséből adódhatnak. Ezek negatív hatást gyakorolnak az exportra orientálódott vállalatokra, iparágakra és övezetekre, s az üzleti nyereség és a pénzügyi bevétel csökkenését, valamint a foglalkoztatási nyomás erősödését eredményezik.” [2] „Amíg a nemzetközi pénzügyi válság mélyül és szélesedik, éberségünkön nem lazíthatunk. ... Amíg a válság nem éri el a mélypontját, aligha mondhatjuk, hogy a kínai

gazdaság egyedül is kijut a válságból. Kína nem mentheti meg a világot, de túlélni sem tud a világ nélkül. ... Amit mi tenni fogunk, az nem más, mint a tőlünk telhető legnagyobb erőfeszítést kifejteni annak érdekében, hogy minimalizáljuk a válság hatását.” [2]

Li Hsziao-csao (Li Xiaochao), az NBS szóvivője 2009. április 16-án, a kínai gazdaság első negyedévi teljesítményéről tartott tájékoztatójában konkrét számokkal is alátámasztotta a miniszterelnök által elmondottakat. [3]

Eszerint 2009 első negyedévében a GDP – változatlan áron – 6,1%-kal nőtt. Ez tíz év óta a legalacsonyabb növekedés: 4,5%-kal marad el az előző év első negyedévében, 0,7%-kal pedig az utolsó negyedévében elért növekedési ütemtől. Ebben a három hónapban az ipar teljesítménye az előző év azonos időszakához képest 5,1, március hónapban viszont már 8,3%-kal emelkedett. Az állóalap-növelő beruházások terén a negyedévi növekedés – ugyancsak az előző év azonos időszakához mérten – 28,8%-os volt, s összegében 2810 milliárd jüanra rúgott. A lefelé irányuló ármozgást figyelembe véve a reálnövekedés elérte vagy meg is haladta a 30%-ot. Ugyanezen időszak alatt a kiskereskedelmi eladások 15%-kal nőttek, s értékösszegük 2940 milliárd jüant tett ki. A fogyasztói árindex februártól csökkenő tendenciát mutat, márciusban a csökkenés éves szinten is 1,2% volt. Az előbbi két adatból következően ebben a negyedévben a GDP összegéhez viszonyított beruházási ráta 42,7, a lakossági fogyasztást leginkább reprezentáló kiskereskedelmi eladási ráta pedig 44,7%-os részesedési arányt mutatott. A városi lakosok egy főre eső elkölthető jövedelme 2009 első negyedévében nominálisan 10,2%-kal (reálértéken 11,2%-kal), 4834 jüanra emelke-

dett, mialatt a falusi lakosok egy főre eső reáljövedelme 8,6%-kal, 1622 jüanra nőtt. Az utóbbinak az előbbihez viszonyított aránya 1:2,98-ra módosult, vagyis a városi lakosok pénzben kifejezett egy főre eső jövedelme továbbra is közel háromszor haladja meg a falusi lakosokét. A válság begyűrűzése ellenére Kínában számottevően nőtt a személygépkocsik, valamint a háztartási gépek és lakberendezési tárgyak eladása. 2009 első negyedében országszerte 2,68 millió gépkocsit értékesítettek, aminek következtében Kína vált a világ legnagyobb autópiaconak. A háztartási gépek és lakberendezési tárgyak eladásának értéke márciusban elérte a 2,24 milliárd jüant, ami az előző hónapi eladási értékhez képest 72%-os növekedést jelent. Ugyanakkor az energiafogyasztás, mint az ipari aktivitás egyik fontos mutatója, enyhén csökkentést jelezte. Márciusban az energiafogyasztás 3,5%-kal esett vissza februárhoz képest, a múlt év decemberéhez viszonyítva pedig csaknem 11,4%-kal.

A gazdasági tevékenység egyéb területein már nem ennyire pozitív a kép, ami a nehézségek további fennmaradására utal. A külkereskedelmi összeforgalom az első negyedévben 24,9%-kal csökkent, összesen 428,7 milliárd dollárra. Ezen belül az export 19,7%-kal, 245,5 milliárd dollárra, az import pedig 30,9%-kal, 183,2 milliárd dollárra csökkent. Ennek következtében Kína külkereskedelmi mérlege még ebben a nehéz helyzetben is 62,3 milliárd dollár aktívumot mutatott. A visszaesés fő oka Kína legjelentősebb kereskedelmi partnereinek (EU, Japán és USA) továbbra is növekvő gazdasági és pénzügyi nehézségei, mivel az e relációkban bekövetkezett csökkenést a világ más régióival (Délkelet-Ázsia, Afrika és Latin-Amerika) folytatott kereskedelem töretlen bővülése nem volt képes ellensúlyozni. Az első ne-

gyedévben ténylegesen felhasznált külföldi közvetlen befektetések összege 21,8 milliárd dollárt ért el, ami 5,6 milliárd dollárral kevesebb a múlt év azonos időszakában felhasznált összegnél. A külkereskedelmi forgalomból származó állami bevételek csökkenésén túlmenően a gazdaság és a pénzpiac ösztönzését célzó különböző adózási könnyítések (pl. exportadó-visszatérítés vagy -elengedés) is kedvezőtlenül hatottak a kormány pénzügyi bevételeire. Ennek következtében a költségvetési bevételek az első negyedévben 8,3%-kal estek vissza, összességében 1460 milliárd jüanra. 2009 első két hónapjában a városi körzetekben az újonnan foglalkoztatottak száma 1,62 millió fővel nőtt, azaz 210 ezer fővel kevesebben, mint 2008 azonos időszakában. Az első munkahelyhez jutó egyetemi és főiskolai diplomával rendelkező foglalkoztatottak aránya – a korábbi 70% körüli sokéves átlaghoz képest – e két hónapban 20%-ra esett vissza. A bankok által nyújtott hitelek összege viszont gyorsan növekedett. A 2009-re tervezett 5000 milliárdos hitelkeret több mint 90%-át – 4580 milliárd jüant – az első negyedév végéig már kihelyezték. Egyedül márciusban 1890 milliárd jüan bankhitel kihelyezését hagyták jóvá.

A további kilátások

A kínai gazdaság első negyedévi teljesítményei óvatos optimizmusra adnak okot a következő három negyedév kilátásait illetően is. E tekintetben a jelenlegi második negyedév lesz döntő fontosságú, ugyanis – a kérdéssel foglalkozó kínai közgazdászok többségének véleménye szerint – amennyiben a februárban és márciusban megkezdődött kedvező folyamatok az elkövetkező két-három hónapban is tovább

folytatódnak, elegendő alap lesz annak feltételezéséhez, hogy Kínában a reálgazdaság helyreállítása és megújulása az év végéig fel fog annyira gyorsulni, hogy éves szinten elérje a célul tűzött 8%-os GDP- és az ugyanilyen mértékű export- és importnövekedést.

Egy ilyen feltételezés mindenekelőtt abból indul ki, hogy mivel Kínában sohasem alakult ki nagy „buborék” sem a reálgazdaságban, sem pedig a pénzügyi szektorban, olyan komoly válság sincs, ami szükségessé tenné a „kemény landolást” magában a gazdaságban. Kína már évekkal ezelőtt megkezdte egy sor olyan gazdaságpolitikai módszer gyakorlati kipróbálását és alkalmazását, amelyek segítségével képes volt visszaszorítani a túlfűtött gazdaság tartós fennmaradását. Másodsor, mivel a korábbi tapasztalatok alapján a kínai gazdaságpolitika óvatosabbá vált és egyensúlyra törekedett, a kínai gazdaságra jelenleg is inkább a kiegyensúlyozottság, mintsem az egyensúlytalanság a jellemző. A GDP teljes összegéhez viszonyított 22%-os adósságráta a legalacsonyabb a világ gazdasági nagyhatalmai között. A korábbi években végrehajtott reformoknak köszönhetően Kína pénzügyi és bankrendszere viszonylag szilárd, a behajthatatlan követelések aránya nagyon alacsony. Devizatartaléka egyedülállóan nagy a világon, ami – az amerikai kincstárjegyekbe és értékpapírokba történő befektetések viszonylag nagy aránya ellenére is – jó feltételeket biztosít az ország számára a devizaműveletekhez.

Ehhez még azt is hozzátehetjük, hogy a közel 600 milliárd dolláros kínai gazdaság-élénkítő terv minőségileg különbözik az Egyesült Államok korábbi 800 milliárdos, majd később 1000 milliárd dollár fölé emelt „mentőövcsomagjától” („bailout package”). Kínának nem kell „fekete lyu-

kakat” betömnie, ezért ezt a pénzügyi kezet közvetlenül a reálgazdaság támogatására fordíthatja. Ennek egy részét például – mielőtt a piac önmagát helyreállítja – olyan feleslegesnek tűnő termelőkapacitások átmeneti megsegítésére használhatja fel, amivel jó alapot teremt az elkövetkező évek gazdasági növekedése számára. Miután a kormány az idejű költségvetési tervben 950 milliárd jüan hiányt irányzott elő, az előző évben elköltött és hiányként elszámolt 180 milliárd jüan levonása után ebben az évben még 770 milliárd jüant fordíthat eredendően új alapként a gazdaságélénkítő terv finanszírozására. Ez önmagában 3 százalékponttal növelheti a GDP ez évi növekedési ütemét. Amennyiben a többi gazdasági tevékenység csupán 5%-os növekedést lesz képes produkálni, a GDP 8%-os növekedési üteme akkor is elérhető az előbbi alpból történő beruházások és egyéb fogyasztói tevékenység támogatása révén.

Az idejű 8%-os GDP-növekedéssel természetesen nem valósítható meg a kínai piac teljes helyreállítása. Ezért a segítségnyújtás fontossága mellett hangsúlyozni kell a reformok folytatásának fontosságát is. Világosan kell látni, hogy Kínában a gazdaság élénkítése és normális működése nem támaszkodhat csupán az állami beruházásokra, hanem azt nagyobb mértékben kell támogatni az egyéb tulajdonformákban működő közületek, társaságok és magánszemélyek állóalap-növelő beruházásai és fogyasztása oldaláról is. E területeken eddig nemigen tapasztalható érdemleges javulás. A kínai gazdaság jelenleg még a pánik szakaszát követő „felocsúdás” vagy „tisztulás” szakaszában van. Ebben a fázisban a vagyoni és pénzügyi veszteségek számbavétele és a felesleges kapacitások felszámolása folyik, ami még viszonylag hosszú ideig eltarthat.

Ami a reformokat illeti, azok közül először is a költségvetési és adózási rendszer további megreformálására van szükség a meglévő jövedelemelosztási szerkezet átalakítása érdekében. A jelenlegi jövedelemelosztási rendszerben ugyanis egyesek túlságosan magas jövedelmekhez jutnak, miközben a dolgozók és az eltartottak széles tömegei igen alacsony jövedelmekből kénytelenek megélni. Egy nemrég közzétett felmérés szerint, Kína minden tízezer lakosából hatan legalább 10 millió jüannak (átszámítva 326 millió forintnak) megfelelő vagyonnal rendelkeznek. Ebből a felmérésből az is kiderül, hogy Kínában jelenleg 825 ezer multimilliomos és 51 ezer milliárdos él, közülük a legtöbb, azaz 143 ezer multimilliomos és 8800 milliárdos Pekingben. A kínai főváros után a déli Kuangtung (Guangdong) tartomány és Sanghaj büszkélkedhet a legtöbb gazdag emberrel. Az ország milliomosainak fele az imént felsorolt három régióban él.

Az alacsony jövedelmű családok fogyasztási színvonalát csak újabb munkahelyek teremtésével, valamint a jövedelmek további növelésével lehet tartósan emelni. Az olyan próbálkozások, mint amilyenekkel például ez év első hónapjaiban Kína egyes szegényebb vidékein az ottani helyi hatóságok próbálkoztak (az alacsony jövedelmű, szegény embereknek és nyugdíjasoknak fejenként 10, a diákoknak pedig 5, egyenként 20 jüan értékű vásárlási kuponokat ingyen osztogattak), nem vezethetnek a kívánt eredményhez. Kínai gazdasági szakértők szerint az ilyen kuponos akció rövid távon nyilván hatékony, de csak egyszeri megoldásként, mert nagy a veszélye, hogy egyszerű osztogatássá válik, ami gazdaságilag nagy bajhoz vezethet. Ehelyett az állami pénzeket inkább a szociális támogatási rendszer és védőháló erősítésére, az oktatási, az egészségügyi

és a nyugdíjrendszer reformjára kell fordítani, mivel csak így lehet tartósan ösztönözni a hazai fogyasztást, és azt a gazdasági növekedés új húzóerejévé tenni.

A foglalkoztatás és a hazai fogyasztás összefügg egymással. Kínában a hazai fogyasztás ösztönzésének legbiztosabb feltetele a stabil foglalkoztatás és a személyi jövedelmek növelése. Ennek megértéséhez tisztán kell látni az alábbi *circulus vitiosus* gazdasági folyamatot: csak a gazdasági növekedés képes a foglalkoztatást bővíteni, csak a foglalkoztatás bővítése képes a bevételek növekedését fokozni, csak a bevételek növekedése képes a fogyasztást bátorítani, s csak a fogyasztás növekedése képes a gazdasági növekedést fokozni. Mindazonáltal, ha ennek a folyamatnak az áttörési pontját keressük, akkor jelenleg azt látjuk, hogy a foglalkoztatás növelése útján rövid távon lehetetlen a hazai kereslet kiszélesítése. A hazai szükséglet bővítését csak hosszabb távon, jóval komplexebb és összehangoltabb reformok sorozatával lehet elérni.

Végül a kilátások mérlegelésénél nem hagyhatjuk figyelmen kívül a kínai kormány kivételesnek tekinthető képességét a válságkezelés és általában a gazdasági folyamatok irányítására. Ennek egyes, a nyugati többpártrendszerű parlamenti demokráciák szabadelvű kormányzásától lényegesen különböző formáit és módszereit lehet bírálni, de azokénál nagyobb hatékonyságát aligha lehet kétségbe vonni. A jelenleg még továbbra is mélyülni látzó pénzügyi és világgazdasági válság nemhogy csökkentette, de világszerte inkább növelte a kínai kormány és a kínai politikai vezetés nemzetközi tekintélyét. Ez egyértelműen megmutatkozott az úgynevezett G20-ak legutóbbi, londoni csúcstalálkozóján, ahol a kínai elnök és pártfőtítokár megkülönböztetett bánásmódban és

figyelemben részesült. Erről a magyar sajtó csak igen szűkszavúan számolt be, elmentében a nemzetközi sajtóval, amelyben a kínai elnök felszólalása, s a csúcstalálkozón részt vevő állam- és kormányfőkkel folytatott bilaterális megbeszélései egyaránt széles nyilvánosságot kaptak. Több sajtóorgánium a Hu–Obama találkozót G2-ként aposztrofálta.

A G20-ak értekezletén Hu Csin-tao (Hu Jintao) Kína gazdaságát „feltörekvő gazdaságként” jellemezte, s ezzel egyidejűleg megpróbált az ilyen gazdasággal rendelkező országok csoportjának szószólójaként fellépni. Ez azonban nem sok sikerrel járt, mivel a fejlődő országok vezetőinek többsége Kínát – az Egyesült Államok után – a világ második számú vezető hatalmának és nem fejlődő országnak tekinti. Ezek az országok – méreteinél fogva – még Indiát sem tekintik tipikusan fejlődő országnak, így végül az értekezleten Lula da Silva brazil elnök vált a fejlődő világ képviselőjévé, akit később Obama is „a világ legnépszerűbb elnökének” nevezett.[4]

A kínai elnöknek a csúcsertekezleten elhangzott felszólalása és javaslatai ugyanakkor meglehetősen visszafogottak voltak. Nem feszegette a jelenlegi pénzügyi és világgazdasági válság kialakulásában az egyes országok nagyobb vagy kisebb felelősségét, hanem arra szólította fel a jelenlévőket, hogy „kéz a kézben, együttműködve, egymást támogatva, közös erőfeszítéssel küzdjük le a nehézségeket”. [5] Nem vetette fel azt a korábbi kínai javaslatot, hogy korlátozzák az amerikai dollár „kulcsvaluta” vagy „világpénz” szerepét a nemzetközi kereskedelmi és pénzügyi elszámolásoknál, s hogy e szerepet részben az IMF által több konvertibilis valutából kialakított mesterséges valuta, az úgynevezett SDR (*Special Drive Right*) vegye át. Ugyanakkor javasolta a nemzetközi pénz-

ügyi rendszer megreformálásának szükségességét, mindenekeelőtt a pénzügyi szabályozók általánosan elfogadható normáinak mielőbbi kidolgozása és elfogadása révén. Sürgette, hogy a nemzetközi pénzügyi szervezetek nyújtsanak több segítyt a fejlődő országoknak, s a Pénzügyi Stabilitási Fórum (*Financial Stability Forum*) a jövőben nagyobb szerepet játsszon. Ennek keretén belül azt javasolta, hogy az IMF erősítse és javítsa a különböző gazdaságok makrogazdasági politikájának ellenőrzését, különösen a fő tartalékvaluták kibocsátásával kapcsolatos politikát illetően. Szorgalmazta az IMF és a Világbank döntéshozatali szerkezetének megváltoztatását, hogy abba a fejlődő országok is jobban beleszólhassanak. Némi ellenállás után a fejlett gazdaságok azon követeléséhez is hozzájárult, hogy a nemzetközi pénzügyi szervezetek fokozottabban ellenőrizhessék az úgynevezett „adóparadicsomok” pénzforgalmát, beleértve a KNK hongkongi és makaói „különleges közigazgatási területeit” is. Végül határozottan fellépett a protekcionizmus bármilyen formában történő alkalmazása ellen.

A G20-ak értekezlete előtt és után észrevehetően megváltozott az amerikai vezető politikusok hangvétele a kínai politikát és a Kínában lejátszódó eseményeket illetően. Ez abban is tükröződött, hogy az új külügyminiszter, Hillary Clinton ez év februárjában, első külföldi látogatása alkalmával – a korábbi szokásoktól eltérően – nem az európai, hanem a kelet- és délkelet-ázsiai térség vezető országai kereste fel. Bár Pekingbe – Tokió és Szöul után – harmadik állomásként jutott el, mindkét ország szempontjából az ottani tárgyalásai voltak a legfontosabbak. A kínai vezetőktől ígéretet kapott arra, hogy amennyiben az amerikai kormány ésszerű, kiszámítható és Kína gazdasági érdekeit nem sértő kereske-

delmi és pénzügyi politikát folytat, a Kínai Népi Bank továbbra is hajlandó lesz az amerikai jegybank, a Fed által kibocsátott kincstárjegyek és kötvények folyamatos vásárlására, s ezzel az USA egyre növekvő költségvetési hiánya jelentős részének finanszírozására.

Miként azt írásunk elején jeleztük, az 2008 novembere óta eltelt idő rövideége miatt a válságkezelő intézkedések hatásának felmérésére jelen írás csak korlátozott mértékben vállalkozhatott. Megalapozottabb és időtálló értékelésre csak a világ-

méretű recesszió befejeződése után, továbbá a válság által leginkább érintett országok ilyen irányú stratégiai eredményességének ismeretében kerülhet sor. Akkor kaphatunk majd választ azokra a jelenleg ellentmondásos és szélsőséges előrejelzésekre és jóslatokra is, amelyek szerint egyfelől Kína elsőként és lényegesen megerősödve fog kikerülni a jelenlegi világgazdasági válságból, illetve másfelől a gazdasági és politikai káoszba süllyedő és széteső Kína lesz a válság legnagyobb vesztese. ■

Idézett és ajánlott irodalom

[1] Report on China's economic, social development plan. *Xinhua*, 2009. március 14.

[2] Premier: Chinese economy shows signs of positive changes. *Xinhua*, 2009. április 12.

[3] China's GDP up 6,1% in Q1 2009. *Xinhua*, 2009. április 16.

[4] Egyre többen vannak a kínai milliomosok. *HVG Online*, 2009. április 18.

[5] FM: Hu's proposals important, constructive role at G20 summit. *Xinhua*, 2009. április 4.

Inotai András – Juhász Ottó (szerk.): *A változó Kína*. Budapest, 2009, Akadémiai Kiadó, 332. o.